

אמבוייה, אפריקה!

עבודה. בכחנות אלה גרים כ-300 אלף איש. במקומות המושב הישנים, כמו סופיהטאון, שייכים האדמה והבית למחזיקים בהם. כי כיוון שלפי חוקה הפרדה החדש אסור לכושי להיות בעל אדמה, מועברים בני הגזע ה"שחור" מתחומי המושב החתיקים למחנות ה"חדשים". הבתים הישנים נהרסים ועמם נהרס כל החיים העשיר והמיוחד שלהם.

בסופיהטאון יש חיים. הרחובות הצרים מלאיילדים. הבארים גדושים אינטלקטואלים, זונות ופושעים. זהו מקום קוסמופוליטי. גרים שם כושים מכל מיני שבטים, הודים, סינים וצבעוניים אחרים. לפני שהתחילו להי רוס את סופיהטאון, גרו שם כ-80 אלף איש. כשאנחנו הגענו למקום, כבר נשארו כ-30 אלף בלבד. כיום סופיהטאון אינה קיימת.

הבתים נהרסו בזה אחר זה. הבעל הלך בבוקר לעבודה. בבית נשארו האשה והילד. היום, בצהריים באה מכונית, לוקחת את כל הרהוטים עם האשה והילדים ומעבירה אותם לביתם החדש במחנה החדש. בולדוור הירט ביד את הבית. כשהבעל חוזר בערב מן העבודה, אומרים לו איפה אשתו, וילדיה.

תינוקות ליד התנור

בסרט שהסרטנו, סופיהטאון עדיין קיימת. הצלחנו לתפוס את ההתי המיוזח ששרר בה. כבר ביום השני צילמנו רי קודים ברחובות השכונה. כשיש שם תחנה, עושה חוג הצעיר מסיבה ומנוף דגל לבן על הבית. כל מי שרוצה, יכול לבוא. מזמינים תזמורת ג'ז ואחרי הריקודים בבית ה"חן והכלה", יוצא חוג הצעיר לרחוב. מת הילדים לצוד כשהתזמורת בראש. לפני שהם בית ניצב רק קומץ אנשים, אבל אחרי שהם עוברים כמה רחובות, כבר מצטרפים אליהם אלפים, והתחנה הופכת להפגנה אדירה של שמחת החיים הפורצת לעתים. למרות הכל, השתדלנו לצלם תמונות אלה כמו שמצליחים ביום יומן, ולדלות מתוכם, עד כמה שיותר את המציאות החיה. רק אחרי שהיו לנו כמה תמונות ריקות, התחלנו לחפש את השחן קן הראשי שיגלם את דמות הגיבור בסרט.

שתי המלים המכתירות רשימה זו לקוחות משפת זולו. זוהי סיסמת ה"קונגרס האפריקאי", אירגון הלוחם לזכויותיהם של הכושים באפריקה הדרומית. פירושה של סיסמה זו — "שובי אפריקה!" זהו גם שמו של סרט מיוחד במינו שהוסרט לאחרונה באפריקה הדרומית בתנאי מחתרת, מתחת לחוטמם של השילי-טונות הלבנים, שבא להמחיש את מישטר הזוועות, הדיכוי וההפי-ליה כלפי הכושים בארץ זו. הצלם שצילם את הסרט היה ישר-אלי. אמיל ("מילק") קנבל, 26, הוא יליד פולין, שעלה לפני 11 שנה ארצה, היה חבר במשקים עיון-שמר ומשמר-העמק. בעמודים אלה מספר קנבל על חוויותיו בעת הסרטת הסרט, שזכה לתשי-כחות ברחבי תבל ואף קיבל פרס ראשון בפסטיבל הסרטים בוונציה. תיאור זה מהווה גילוי מוזעזע על המתרחש ברחבי אפריקה הדרומית, על דיכוי תושביה הכושים בירי שליטת הלבנים.

תחת אמיל קנבל

בית-ספר. בית-הספר היה סגור לאות מחאה, משום שהממשלה דרשה מהכנסייה ללמד בו רק לפי תוכנית בנטום. זוהי תוכנית לימודים הקובעת שאת הכושים מותר ללמד רק עד לרמה מסוימת. את הכושים מותר ללמד מאתימטיקה — אולם רק עד גבול מסוים. ראש הכנסייה, האב הזלסטון, סרב לקבל תוכנית זו וגורש מדרום-אפריקה. הוא עומד כיום בראש תנועת החיים על מדינה זו ב"ברטניה. לאות מחאה על גירוש לא לומי זים הילדים בבית-הספר מזה חמש שנים.

כך ערכה פגישתנו הראשונה עם סופיהטאון. מסביב ליוהאנסבורג, בקוטר של 20 קילומטר, נמצאים תחומי המושב של הכושים. אסור להם לגור בתוך העיר. תחומי מושב אלה נחלקים לשניים. חלקם הן שכונות שנבנו לפני 25 או 50 שנה. אולם לפני עשר שנים החלה הממשלה לבנות שכונות מסוג אחר, הדרומיות למחנות-צבא גדולים, בהם יושבים הכושים כשהם מוגדרים לפי

ראתי לדרום-אפריקה. בלי ציוד, בלי כלום. רק עם מזודה קטנה של חפצים. לאפריקה הגעתי בלילה. בשההתעופה קיבלו אותי רוג'וזין ואשתו וכושי בשם בלוק מדיסאנה, שעבד על התסריט. מיהרתי הראשון כבר הבחנתי באופים מיוחדים של החיים בארץ זו. נסענו לבית פרטי, ביוהאנסבורג. אותו יום נאספו שם אנשי צוות-ההסרטה. ערכנו ישר בה ראשונה. הכושי ישב איתנו והגיש לנו משקאות. אולם כשעשה זאת, הוא כיסה את החלונות בחילון. שאלתי אותו מדוע. ואז הסביר לי את עובדות-החיים הדרום-אפריקאיות הראשונה: אסור לכושי לשנות אל-כזהל עם לבנים. הוא עלול להאסר בשל כך. בשעה מאוחרת בלילה סימננו את פגישתנו הראשונה. שוב ניתנה לי הזדמנות להי-כיר את משמעותה של מדיניות האפרטהייד — ההפליה הגזעית. רוג'וזין יצא ראשון מן הבית והביט מסביב. הכושי חיכה בפתח. רק כשרוג'וזין סימן לו שאין איש, הוא קפץ לתוך המכונית. כי בשעה מאוחרת, אסור היה לו להימצא ברובע זה של העיר. נסענו להביא את הכושי לריבוע, לשכונת סופיהטאון. זוהי שכונת כושים, שם צולם רוב-דברו של הסרט. בדרך הבחנו בתאונה. אדם שכב לאורך הכביש אחרי שמכונית נסעה בו. לא עצרנו. לפי הוראות המשטרה, אסור להושיע עזרה לנפגעים בשעות הלילה. יש להמשיך לנסוע ולהודיע למשטרה, משום שהתאונה יכולה להיות מלכודת למעשה רצח. יוהאנסבורג מצטיינת באחוזי הגבוה ביותר בעולם של מעשי רצח ושוש. כל זה הישרה עלי כבר בערב הראשון את האחירה של העיר והמדינה כולה.

אנו מגלים את אפריקה

בערב הראשון, באותה פגישה, קרא רוג'וזין בפנינו את התסריט ונתן את הוראות החירום לצוות. התסריט, כפי שניש מע בפעם הראשונה היה מוזעזע ואמיתי גם מבלי להכיר את הסביבה והאנשים. היה זה סיפור על חיי-כושי באה מהשמורה הפרי מיטיבית של אפריקה הדרומית אל העיר, תיאור כל העובר עליו עד שהוא מגיע לי מסקנה שאי-אפשר להמשיך בחיים כאלה. ממשלת אפריקה הדרומית לא ידעה את תוכן התסריט. רוג'וזין עמד להסריט, כב"כול, סרט מוסיקלי בהשתתפות כושים. ה"סרט האמיתי היה צריך להיחצר במחתרת. קיבלנו את הוראות החירום: אסור להיכנס לשכונות הכושים ללא רישון; אסור להגיש עזרה לכושי במקרה שפוגעים בו ברחוב; אסור לת לכושים לכוותהול; אסור לשכב עם כושיים — מעשה כזה כרוך בשלוש שנות מאסר ו-12 מלקות בכיכר העיר; לא לדבר עם איש על מה שאנחנו עושים; לשמור על סודיות גמורה!

רוג'וזין לא הכין שום דבר ממשי להסריט. מה, משך הצי שנה היה עסוק רק בהכנת הרשימות. היינו צריכים להתחיל מבראשית. כבר למחרת היום נסענו לסופיהטאון כדי לבחור את מקומות הצילום. היפשונו מקום מתאים לצילומי-פנים. גילי-נו שם כנסייה אנגליקנית גדולה לידה ניצב

לפני כשרוש שנים ביקר בארץ ליינול רוג'וזין, בנו של המיליונר האמריקאי-יהודי ישראל רוג'וזין. הוא בא ארצה לפי הזמנתו של צשרד ממשלתי מסויים, כדי לייצר סרט על בעיית העליה והקליטה. תוך כדי משאומתן, התברר לו שהא ויכל להסריט את הסרט בצורה שהוא היה רוצה להסריטו. התכנית התבטלה.

בשעת ביקורו הוצגו בפניו כ-20 סרטי-נים קצרים שהופקו בארץ. היו אלה בעיקר סרטי-הסברה ופירוטמת. שתי יצירות מש"כו את תשומת לבו במיוחד. היו אלה סרטי-טוני פייסומת. המיוחד בהם: הם הופקו בצורה החורגת מן המקובל: סרטים שבהם נתם ובצילומם הושקעו מחשבה ורגש. ר"גיוון הרגיש מיד שיד אחת עבדה בשני הסרטים. הוא התקשר עם חברת גבע כדי למצוא את הצלם.

כך מצא אותי ליינול רוג'וזין. ידעתי אז מעט מאוד אנגלית. כאשר ר"גיוון התקשר עמי ואמר: "I want to reach you", לא הבנתי בדיוק את הכוונה והשבתי לו: "Good, I want to be rich". הוא הזמין אותי לפגישה במלון דן. לא הייתי אז אחד מהטיפוסים שהולכים ל"לבשתי את החליפה הטובה ביותר שלי ו"הלכתי לפגוש את רוג'וזין הגדול. שמעתי עליו הרבה. שמעתי שהוא ייצר את הסרט "On the Bowery". היה זה סרט תעודתי, את כל הפרטים האפשריים עוקלם.

כשבנסתי למלון דן הודיעותי. הופגשתי עם בחור-צ'יק די צעיר, שישב במכנסים קצרים יחד עם אשתו. הוא היה ממור-מר מאד. כמובן שלא ידעתי זאת אז. הוא נפגש עם הרבה אנשי הסרטה בארץ וכל אחד שאל אותו: "כמה אתה משלם?" כנראה ש"שאלתי שאלה שונה במקצת. שאלתי הר"גיוון היתה: "מה אתה רוצה לעשות?" אחר כך סיפר לי ששאלה זו קנתה אותו.

רוג'וזין לא אמר לי שהוא רוצה לעשות סרט על אפריקה. הרושם הראשון שלי היה שהוא אינו יודע עדיין מה להסריט בדיוק. אבל כיוון שזאת היתה אפשרות לצאת ל"חוץ-לארץ" — או למה לא?! התידדתי עמו. נפגשתי עם ליינול עוד מספר פעמים ורק אחרי שהוא הכיר אותי היטב, הוא גילה לי שהוא עומד להסריט סרט הנוגע לבעיית ה"כושים בדרום-אפריקה.

אסור להגיש עזרה

רוג'וזין נסע להכין את הסרט. עברו חודשים רבים של ציפה עד שקיבלתי ממנו סלגרמה: "תגיש בקשה לזיוה לסאן-זונט". מיד התחלתי לחפש במפת העולם היכן נמצאת מדינה זו. לא מצאתי. ניגשתי לקונסוליה הבריטית ושאלתי. אמרו לי שם שהו שטח ארץ בדרום-אפריקה, הנמצא עדיין בחסותה של הממשלה הבריטית, לשם בור"חים כל הדרגים מדרום-אפריקה. ביקשתי וזיה. הפקידה כמעט התפוצצה מצחוק מכך שקודם אני מחפש ארץ ומברר איפה היא ואחרי-כך אני מבקש רשות כניסה אליה. יום אחד אחרי שקיבלתי את הזיוה, המי-

זהו זכוריה אמנבה, שדמתו מגלמת בסרט את מאבקם של הכושים באפריקה הדרומית לזכויות ולחופש. זכוריה הוא בן שבט זולו, שנלקח לעבוד בסרט ממקום עבודתו בחברת-ביטוח בריטית, שם הוא משמש כאחראי לשליחים.

הגיבור זהו זכוריה אמנבה, שדמתו מגלמת בסרט את מאבקם של הכושים באפריקה הדרומית לזכויות ולחופש. זכוריה הוא בן שבט זולו, שנלקח לעבוד בסרט ממקום עבודתו בחברת-ביטוח בריטית, שם הוא משמש כאחראי לשליחים. למטרה זו חיפשנו כושי, בן שבט זולו. הזולו הם כושים בעלי מסורת של גבורה וכבוד עצמי. הם היו האחרונים שנבנעו ל"עול האדם הלבן. עד היום הם מראים ב"גאחה את מקום הקרב האחרון שהתחולל בינם לבין הלבנים בזמן הכיבוש. מקום בו מצאו את מותם רבבות בני-זולו. הזולו נהנים מתרבות מיוחדת במינה. כשי הייתי נותן טיפ לכושי ביוהאנסבורג, הוא היה לוקח את הפרוטה בשתי ידיים. הייתי